

SINEMATEK
FILİM
'74

SINEMATEK DERNEĞİ
YAYIN ORGANI
ARALIK 1974
SAYI 48
3 LİRA

1970 Sonrası Yönetmenleri

Türkân Şoray
Zeki Ökten
Şerif Gören
Temel Gürsu
İsmet Soydan
Arda Uskan
Aykut Düz

Türk sineması öylesine az yenilenen, kanı öylesine az tazelenen bir sinemaki, yukarıda kullandığımız «1970 sonrası yönetmenleri» deyimini bile insanda, inanmamazlıkla karışık bir heyecan etkisi yapıyor. Tüm dünya sinemalarının aksine, Türk sineması, sürekli yeni yeteneklere, genç heveslere açılacak, onlara olanaklar, fırsatlar verecek yerde kendi içine kapalı kabuğuna sığınmış görüntüsünü yıllar yılı sürdürüyor. Sinemamızda önemli kuşak değişimleri artık tarihin malı oldu. 1940'lar da Muhsin Ertuğrul'un «tek adam»lığına son veren «geçiş dönemi sinemacıları» kuşağı «Şadan Kâmil, Faruk Keleş, Baha Gelenbevi, Turgut Demirağ, Şakir Sırmalı, Çetin Karambey, vs) hemen aynı yılların tiyatrocular kuşağı (Hadi Hün, Talat Artemel, Sami Ayanoğlu, Kâni Kıpçak, R. Kemal Arduman, Vedat Örfi Bengü, Cahide Sonku, vs), 50'lerle gelen «sinemacılar» kuşağı (Akad, Atif Yılmaz, Metin Erksan Memduh Ün, Osman Seden, Orhan Elmas, vs), 1960'larda tazelenen ve yenileri getiren bir sinema hareketi (Halit Refiğ, Ertem Göreç, Nejat Saydam, Ülkü Erakalın, Nevzat Pesen vs. hemen birkaç yıl ardından gelen yeni bir kuşak : Fevzi Tuna, İlhan Engin Tarık Dursun, Ertem Eğilmez, Ülkü Erakalın, Bilge Olgaç, Haldun Dormen, Duygu Sağıroğlu Alpzeke Heper, vs... İşte sinemamızın belli — başlı kuşak yenilenmeleri bundan ibarettir... 1964 - 66 arasında gerçekleşen son sözünü ettiğimiz değişimden sonra da, yani yaklaşık olarak 10 yıldır, bırakınız bir dalga halinde, tek başına bile sinemaya giren yeni isimler parmakla sayılacak kadar azdır. Bir yeni kuşaktan, bir yeni dalgadan söz etmek olanağı yoktur..

İlk bakışta gerçekten umut kırıcı olan bu duruma karşı, son yıllarda sinemaya geçmiş yeni isimleri bir toplu gösteride birleştirmek istediğimiz bizi yönelttiği arayışta, 1970 sonrasında sinemaya başlamış en az yarım düzine ismin varolduğunu gördük. Bu isimler, bir hayli değişik koşullar altında sinemaya başlamışlardı, bir toplu sinemaya giriş hareketine ait değildiler, sinemaya bakışları, sinema anlayışları çok farklıydı. Buna karşı, hepsi de ilginç bazı şeyler ortaya koymuşlar, sinemaya kişisel çabalarıyla birşeyler getirebilmişlerdi. Bunlardan bu gösteride bir araya getirdiğimiz 7'sinin filmleri sinemamızın son yıllarda nerelere yöneldiğini görmek açısından sanırım ilginç olacaktır.

70 sonrasında sinemaya geçen bu 7 yönetmen arasında öncelikle bir yaş ortalaması tutturmak olanaklıdır. Bu ortalama, en genci 25 en yaşlısı 30'ların son basamaklarında olan bu yönetmenler için 30 olarak alınabilir. Kiminin çok uzun bir asistanlık dönemi olmuştur (Özellikle Zeki Ökten, Şerif Gören), biri sinemaya oyunculuktan (Türkân Şoray) diğerleri gazetecilik ve fotoğrafçılıktan (Arda Uskan) geçmiştir.. Geri kalanlar, yani Temel Gürsu, İsmet Soydan ve Aykut Düz, sinemayla daha önce çeşitli yollardan bağlantı kurmuşlardır. Temel Gürsu, ilk filminin kazandığı başarıdan sonra piyasaya daha bir profesyonel olarak yerleşmiştir. İsmet Soydan ve Aykut Düz ise, henüz daha bir yerleşmenin, kendilerini kabul ettirmenin çabası içindedirler.. Zeki Ökten sinemayı Atif Yılmaz'ın yanında öğrenmiştir. Uzun yıllar Yılmaz'la bir

likte çalışan Ökten, 1960'ların sonunda önemsiz bir filme imzasını atmışsa da, sinemaya yönetmen olarak gerçekten girişi, «Kadın Yapar» (1972) filmiyledir.. Bundan sonra Ökten, bazı iş filmlerinin yanı sıra (Bitirim Kardeşler, Hasret, v.s.) daha kişisel bir konuya getirdiği son derece çekici sinema dili ile dikkatleri çekmiştir. Bir süredir bekleyiş içine giren Ökten, bugünlerde istediği sevdiği bir konuyu çekmekle meşguldür. Ökten, sinemamızın geleceği için güven veren isimlerinden biridir..

Şerif Gören de, uzun yıllar Yılmaz Güney'in asistanlığını yapmış, birçok filminin birçok bölümünü (özellikle Güney'in kendisinin oynadığı bölümler) çekmiştir. Gören'in yönetmen olarak ismini taşıyan ilk film, (Vurguncular» (1970) olmuştur.. Gören, sonraları Güney'le çalışmayı sürdürmüş, son olaylar üzerine de, onun başlayıp çekemediği «Endişe» filmi çekmiştir. Gören'in yönetmenliği üzerinde konuşmak için zaman erkendir..

Türkân Şoray, Türkiye'nin en popüler yıldızı iken, yönetmeliği de denemek isteyen bir kişi olarak, gerçekten ilgi çekici bir durumun sahibidir. Şoray'n önceleri büyük altından gülmelerle karşılanan davranışı, «Dönüş» gibi birçok başarılı yanı bulunan bir filmin ortaya çıkmasından sonra ciddiye alınmaya başlanmıştır. Şoray, ikinci denemesi olan «Azap»ta aynı başarıya erişememiştir gerçi.. Ama belli bir yönetmenlik hamuru, belli bir sinema duygusu olduğunu göstermiştir. Şoray'ın öylesine sevdiği sinemada, varlığını ilkeri yıllarda yönetmen olarak sürdürmemesi için hiçbir neden yoktur.

Temel Gürsu, ilk filmi olan «Dikkat, Kan Aranıyor» (1971) ile dik kati çekmiştir. Değişik konusu ve aksamiyan anlatımı ile film, iş yaptığı gibi bazı eleştirmenlerin de övgüsünden uzak kalmamıştır. Ne var ki, Gürsu bundan sonra ticari sinemaya yaslanmış çevirdiği bir dizi filmin hiçbirisiyle tam bir ilgi toplayamamıştır. Değişik konulara el attığı filmler olsun («Hostes»), bilinen türleri izleyen filmleri olsun («Ço çuğumu İstiyorum»), «Dikkat, Kan Aranıyor»un verdiği ümitleri doğrulamamıştır. Gürsu'nun bundan sonra neler yapacağı beklenebilir.

İsmet Soydan'ın ismi, pek duyulmuş değildir henüz.. 70 sonrasında çevirdiği bazı ucuz filmler, kenar bucak sinemalarda ilgi çekmeden oynayıp gitmiştir. 1974'de yaptığı ve Antalya film şenliğine yolladığı «Ölüm Kararı», Soydan'a göre «tamamlanmamış bir film» olmasına ve gerçekten de çeşitli yanlışlara düşmesine karşın, birçok açılarından da ilgiye değer bir filmidir ve en azından, Soydan'ın belli bir yönetmenlik kumaşına sahip olduğunu göstermektedir. Soydan da, bundan böyle ilgiyle izlenmesi gereken bir yönetmendir.. Hemen aynı sözler, Aykut Düz için de söylenebilir. 70 sonrasında sessiz sedasız bazı filmlere imza sını atmış olan Düz, ancak son Antalya şenliğine yolladığı «Vur be Ramazan» isimli kurdelasının taşıdığı insancıl mesaj ve düzgün anlatımı ile dikkatleri çekebilmiştir. Düz de, sinemamızın geleceğinde gözlenmesi gerekli isimlerden biri olacaktır sanırız.

Arda Uskan'a gelince.. Bu çok yetenekli fotoğrafının, Milliyet'teki yazıları halâ unutulmayan başarılı ve duygulu gazetecinin ilk filmi «Felek» için olumlu birşeyler söylemek zordur sanırım. Öz olarak ol-

sun, biçim olarak olsun, bizden hiçbirşey getirmeyen, yabancı filmle-
rin çeşitli etkilerini içeren, özenti kokan bu film, en iyimser bir eleştiri-
ye bile olanak tanımıyor. Tek ilginç yanı olarak, belli bir plastik kay-
gıdan, zaman zaman zevkli bazı görüntü ve plânlardan sözedilebilir.
Ama bu kadarının bir film yapmaya yetmeyeceğini Uskan da biliyor sa-
nırım. Uskan, bilinen niteliklerini ve yeteneklerini daha ciddi olarak
düşünülmüş bir sinemanın hizmetini verme olanağını bulursa iyi bir-
şeyler yapabilir..

70 sonrası sinemacıları, yalnız bu 7'si değildir. Vural Pekel, Volkan
Kayhan, Taner Oğuz gibi isimler ve daha başkaları da vardır. Onları
da ilerde size sunacağımızı umud ediyoruz.

Eksikleriyle, kusurlarıyla 1970 sonrası sinemacılarını izlemek ge-
rekir derim sonuç olarak.. Sinemamızın yarınına uzanan ipuçlarının
bazıları, onların elindedir, eminim...

Atilâ Dorsay

TÜRKÂN ŞORAY: OYUNCULUKTAN YÖNETMENLİĞE

Türk sinemasındaki yönetmenlerin, senaryo yazarlarının ve oyun-
cuların çoğu, bu alana bambaşka çalışmalardan geçip gelmiştir. Doğ-
rudan doğruya sineaya gönül vermiş, yüklü bir sinema bilgisiyle do-
nanmış, sinemayı vazgeçilmez bir tutku biçiminde görmüş yönetmene
senaryo yazarına, oyuncuya rastlamak güçtür. Yönetmenlerimiz ken-
dileriyle yapılan konuşmalarda «sinemaya gitmediklerini, Türk filimle-
rini pek izleyemediklerini» neredeyse övünerek söylemişlerdir... Senar-
yo yazarlarımız ise falan şirketten aldıkları «avans» ya da filan şirkete
yetistirecekleri «hikâye» arasında boyuna debelenip dururlar... Oyun-
cular için önemli olan, «star» yasaları, başyazılarda «ad» sorunu, bir
takım magazinlerde «güzel fotoğraf»ın çıkması gibi sinema dışı, sine-
ma sanatıyla uyuşmayacak olgulardır...

Türkân Şoray işte bu ortamda, on yılı aşkın bir süreden beri «yıl-
dız» oyuncudur. Yıldız olmanın tüm gereklerini de taşıyarak... Türkân
Şoray'ın oyunculuğu üzerine şunları söylemek isterim: Yıldızlık kural-
larına bürünmediği dönemlerde, «Acı Hayat» filminde olduğunca, Tür-
kân Şoray çok yetenekli bir sinema oyuncusudur. «Vesikalı Yarım» de-
ki oyunu. «Yedi Kocalı Hüzmüz» de çizdiği tip yıldızlık - oyunculuk
çatışmasının birer karmaşası sayılabilir. Geriye kalan sayısız filmde
Türkân Şoray, kendi yıldızlık anlayışının kurbanı olmuştur. Yönet-
menlerin de bunda payı büyük kuşkusuz. Bir «Cemo» nun, bir «Asiye
Nasıl Kurtulur» un boşa emekler olduğunu söyleyeceğim. Yönetmen,
Türkân Şoray'ın oyunculuk yeteneğinden, sanımca, yüzde on yararlan-
mıştır. Sözgelimi destansı bir aşk hikâyesinde Türkân Şoray'm kızilde-
rili kadınlarına öykünen giysilerini kabullenmek, görmezden gelmek
yönetmenliğin sınırları içine girmemeli. Ama «Cemo» bu yanılışı taşı-
maktan kurtulamamıştır. Gene «Asiye Nasıl Kurtulur» da güzel bir
yapıt, Türkân Şoray kurallarıyla harcanmıştır.

Yılmaz Güney'in oyunculuk - yönetmenlik - senaryo yazarlığı alanında gerçek başarısı önce şirketleri, ardından yıldızları tedirgin etmiştir. İzlediğim kadarıyla yapımcılar kimi yıldızları bu tarz çalışmalara itelemişlerdir. Amaç, seyircinin ilgisini toplamaktır. Oysa Yılmaz Güney'in sinemacılığındaki başarının gizi seyircinin ilgisini çekmekte odaklandırılmaz. Yılmaz Güney, seyirciye ses yöneltmeyi amaçladığından, amacı için en tehlikeli denemelere girişebildiğinden önemli ve saygındır...

Türkân Şoray 1972 yılında «Dönüş»le yönetmenliğe başlar. «Dönüş»ün konusu da oyuncunun bir sinema hikâyesinden senaryolaştırılır. «Dönüş» eli-ayağı düzgün, iyi niyetli bir çalışmadır. On yıl geceli gündüzlü film çevirmiş, birçok çalışmada yönetmeni aşmış Türkân Şoray için başarı olağandır... Ancak «Dönüş» bir adımdır. Ardından ne geleceği bilinmeyen bir adımdır.

Bu adımın başarısına hayli çabuk alışan yapımcı, Türkân Şoray'ı 1973'te «Azap» filmini yönetmeye zorlar. «Azap», oyuncu Tamer Yiğit'in hikâyesidir.

Türkân Şoray, «Azap»ın çekimine başlar - başlamaz durumu büyük bir ustalıklarla sezmiş, filminden vazgeçmeye çalışmıştır. Aynı günlerde «Azap»ı düzeltmem için beni çağırır Türkân Şoray... Her türlü mantık kurallarına sığmayan bir hikâyeyi düzeltmek olanaksızdır... Senaryo, sinema olarak karşımıza çıkar. Çok üzülerek belirtmeli: Türkân Şoray'ın ötesindeki koşullar «Azap» filmini başarısız kılmıştır.

Şimdi şu soruyu sorabiliriz: Türkân Şoray yönetmenliğini başarı çizelgesiyle sürdürebilecek midir? Ben, kendi adıma, içtenlikten vazgeçmediği sürece, Türkân Şoray'ın güzel filimler yöneteceğine inanıyorum. On yıllık sinema çalışması, oyuncu Türkân Şoray'ın pekişmesini sinemayı sinemada öğrenmesini sağlamıştır en azından. Yalnız Türkân Şoray, yıldızlık oynamamalı kanımca. Yılmaz Güney'in karşısına yapımcı tarafından çıkartılmış bir Türkân Şoray yönetmenliğinden sinemamızın kazanacağı nedir? Soruyu neresinden irdelersek irdelleyelim, yanıt olumsuzdur... Türkân Şoray, bize kendi dünyasını, kendi bakış açısına yatkın konuları aktardığında, bunları kendi gözüyle gösterebildiğinde yönetmenlik niteliğini kazanacaktır.

Türkân Şoray'ın sinemamızda başlı - başlına bir olay olduğuna, bir dönemi kapsadığına, bir duyarlılığı tek başına yansıttığına inanıyorum bir de. Yönetmen Türkân Şoray, bu olanaklar çerçevesinde, içtenlikle kendi dünyasını sinemalaştırmalı. «Dönüş» bu umuda teğet geçmiş bir filmidir. Türkân Şoray'ın yeni çalışmaları ilgiyle izlenecek, izlenecek ya, «içtenlik» sorununun kuşku payını da taşıyarak...

Selim İleri

SİNEMATEK

PASQUALE FESTA—CAMPANILE İLE KONUŞMA.

Önceleri Visconti, Petri Ferreri, Dino Risi gibi yönetmenlerin film leri için senaryo çalışmaları yaptıktan sonra 1963'den beri yönetmenliğe geçen Pasquale Festa—Campanile, imzasını taşıyan komedi film leri kimsenin pek dikkatini çekmemiştir. Ancak son birkaç filminin özel likle Fransa'da ilgi çekmesi nedeniyle Campanile üzerinde konuşulan bir yönetmen oldu. Burada, ECRAN dergisi tarafından Campanile ile, geçen yıl Türkiye'de «Erkek Dediğin Ne Çalar?— İl Merlo Maschio» ismiyle gösterilen filmi hakkında yapılan bir konuşmayı sunuyoruz.

— Filminizin, esinlendiğiniz Luciano Bianciardi'nin «Loth kompleksi» öyküsüyle ne denli bir ilişkisi var?

— Biancardi'nin öyküsü, yalnızca bir çıkış noktası oldu. Filmde de küçük bir rol oynayan (ve geçen yıl ölmüş bulunan) Biancardi, günümüzde uğradığımız cinsel bombardımana kapılmış bir adamın, oğluna hediye ettiği küçük bir fotoğraf makinesiyle karısının çıplak resimlerini çekmenin zevkine kapılmasını anlatmakla eğlenmişti. Öykünün sınırları buydu : Çiftin erotik oyunlarının kurnazca tanımlanması... Bir şakadan başka birşey değildi yani... Ben, toplumsal içeriği de öykünün psikanalitik unsurlarını da derinleştirdim. Bu kişiliksiz müzisyenin, bu yolla, derin bir aşağılık kompleksini, tatminsizlik duygusunu yenmeyi nasıl başardığını göstermek istedim. Günümüzün rekabete dayalı toplumlarında, kişiliksiz bir insanın yaşaması çok güç.

— Kahramanınız gerçekten bayağı bir kişi midir sizce?

— Hayır.. Bence, bir adamın kendi zayıflığı içinde yaşamasını yasaklayan toplum bayağıdır İnsan ancak kazandığı para ve toplumsal mevkiine göre değerlendirildiği insanlık dışı bir toplumda, kendini çaresiz hisseder. Bu tür şoklara uğrayan duygulu bir insan, kendini gitgide küçümser ve bu, bir nevroza dek gider. Zayıf insanlara karşı sevecenliğim var ve böyle olmak, sanırım ki herkesin hakkıdır.

— Ruh doktorunun varlığı, müzisyenin kompleksini açıklıyor, ancak bu kişiliği filmde bilgiç ve gülünç göstermişsiniz..

— Şemalara indirgenmiş bir dünyada yaşıyoruz. Sağda da, solda da bu böyle.. Psikanaliz, müthiş bir buluştu, ama kısa zamanda bir tüketim malı oldu, çıktı.. Çokluk kötüye kullanıldı, aşırılaştığında gülünç oldu, özellikle herşeyi cinsel davranışa bağlamada abartmaya kaçıldığı zaman.. «Erkek Dediğin Ne Çalar»ın, aslında cinsel sorunları Mitos'luktan çıkarmaya çalışan ilk filmlerden biri olduğu inancındayım. Yine de şurası doğrudur: bir zayıflık kompleksine düşen bir adam intikamını, cinsiyete sığınarak almaya çalışabilir.

— Filminizde ilginç bir «kuş» teması var: Filmin özgün ismi «Erkek karatavuk» anlamına geliyor. Kahramanı, «ormandaki âşık erkek karatavuğun şarkısını «taklit ederek gelecekteki eşini buluyor, karısının ailesinin bir kusçu dükkânı var, bestelemeye çalıştığı opera da «Erkek karatavuk» ismini taşıyor...

— Bunu farketmişinize sevindim, İtalya'da kimse farkına varmadı. Benim için tamamen şiirsel yaratıklar olan kuşlar, onları öldüren, tüm canlıları, doğal çevreyi yokeden bir dünyanın seceneğidirler. Mutluluğa, saflığa, müziğe çağırırlar. Deliliği içinde, kahramanlarımız zalim

SİNEMATEK

bir dünyadan bir kuş olarak çıkıp kurtulmak için bilinç altı bir dürtü duyar. Kurbanı olduğu acımasız bir toplumun katı kurallarının dışında, özgür bir yaratık olmak.

— Kahramanımızın özellikle bir viyolonselci olmasında bir neden var mı?

— Müziğe yeteneği var, ancak bu içine bastırılmış. Kemanı başaramıyor, viyolonselce yetiniyor ,ama hiçbir zaman bir solist olamıyacaktır. Bu sanatsal başarısızlık, viyolonselcin biçimiyse, karısının vücudu arasında bir «transfer» olayının başlangıcı oluyor.

— Deliliği ilerledikçe, düşleri daha sarsıcı, davranışı daha heyecanlı oluyor.

— Kişilik bunalımı, hayal kırıklığı, kuşkusuz ruhsal yapısını etkiliyor. Filmin başından beri, viyolonselci onun için bir nesneden de öteye, kendi «alter-ego» sudur. Onu merdivende unuttuğunda, kaçtığını kendisini bıraktığını, böyle yeteneksiz bir müzisyenin elinde olmaktan bıktığını sanır. Ona bir ruh yakıştırır. Delilik zihnine yerleştikçe, düşleri etkisini artırır. Öykü, temelde trajiktir. Acılı, üzgün, toplum tarafından mahvedilmiş bir kişidir bu.. Karısına asılarak yaşamağa çalışır.

— Senaryo sürekli olarak buluşlarla, «gag» larla dolu.. Emprovize çalıştınız mı?

— Çok az.. Senaryoyu çabuk yazdım. Gab'lara gelince, bunlar öykünün dışında değildir, içten, kahramanın kendi heyecanından doğarlar.

— İtalyan eleştirmenleri, komedi yönetmenlerine karşı her zaman tutucu ve duyarsız davrandı. Dino Risi, siz ve diğerleri.. Ne dersiniz?

İtalyada eleştiri, bir taşralı eleştiridir? Zihinsel önyargıları ürktütücüdür. Ancak siyasal ve toplumsal içerliği olan, bağımlı filmlere önem verir. Bu sınırlama bana aptalca ve tehlikeli gibi gözüküyor. İtalya'da eksik olan bir mizahi edebiyat geleneğidir. Bunu bulmak için, Boccacio'ya çıkmak gerek.. Goldoni bile zamanında bağımlı bir gözlemci sayılmamıştır. Güldüren bir film. İtalyan eleştirmenlerince ciddiye alınmaz. Voltaire söyle demisti: «Gerçekten ciddi olup da eğlen-dirmeyen hiçbir şey yoktur».. Bağımlılıkla en ilgisiz filmler bile büyük bir ciddilik ve daha gelişmiş bir sorumluluk duygusuyla ele alınıp eleştirilmelidir.

— Önemli filmlerinizin büyük bölümü, «Prensın Bâkiresi», «Meleklerin Cinsiyeti» «Erkek Dediğin Ne Çalar», «erkeklik» tema'sı etrafında dönüyor : Erkekliğin yokluğu, sahte erkeklik, fazla erkeklik..

— Bu erkeğin kendisinden çok, kadın / erkek ilişkilerine değin bir konu.. Bu konuyu, hemen her zaman, kadının suçlayıcı gözleriyle görmeve çalıştığını sanıyorum.. Bu filmde, baskısı sorunlarını, erkekliğin önemli bir yer tuttuğu çok özel bir ilişki biçimiyle çözümlediğini sanır. Oysa gerçek erkeklik, manevi erkekliktir, davranış erkekliğidir. Kadının erkekten istediği budur, ovsa o. çözümün cinsel erkeklikten geçtiğini sanmayı sürdürür. (ECRAN Sayı 20 / Çeviren A.Dorsay)

SOVYET FİLİMLERİ

SİNEMATEK

Sinematek'in Aralık 1974 programında altı Sovyet filmi yer alıyor. Uzun süreden beri üyelereimize sunamadığımız Sovyet sineması, bütün büyük sinema sanatı ortamları gibi sürekli yenileniyor. Eski ustalar bir yandan yeni ve değerli eserler vermeye devam ettikleri gibi bir yandan da yeni ustalar yetişiyor. Sovyet sinemasının son yıllarda yetiştirdiği en önemli sanatçı olan Tarkovsky'ni filimlerini önümüzdeki aylarda toplu olarak sunacağız. Öbür yandan Kiev'deki Aleksandr Dovçenko Stüdyosu, özellikle son yıllarda ürettiği filimlerle değişik bir yerel üslup, bir şiir yükü getirmiştir. Sovyet Sinemasına. Bu ay sizlere bu stüdyoda yapılmış dört önemli film sunacağız. Böylece başta Dovçenko'nun karısı, Yulia Solntseva'yı ve Yakov Segel'i tanıtacağız, ayrıca iki usta'nın önemli iki eserini göstereceğiz : Donskoy'un Merhaba Çocuklar ve Kalatozov'un Gönderilmemiş Mektubu'nu.

MERHABA ÇOCUKLAR / MARK DONSKOY

MERHABA ÇOCUKLAR / Hullo Children / Yönetmen : Mark Donskoi
Görüntü yönetmeni: Mikhaıl Yakovich, Vladimir Chibisov / Oyuncular : Liudmila Skopina, Leonara Yankovskaia

Eisenstein, Dovçenko, Pudovkin üçlüsünden sonraki Sovyet Sinemasının önemli ustası Mark Donskoy bu filmde çağdaş bir cinayetın trajik sonuçlarına değiniyor: Hiroshima.

Kırım'da uluslararası gençlik kampının bulunduğu yer : Artek. Her ülke, ırk ve renkten çocukların doğanın güzelliklerinden neşeye yaralandıkları bu mutluluk ocağında tek kederli yüz var. Hiroshima'da atom bombasının radyasyonlarından yaralanmış Ineko. Onun ölümü bütün çocukları derinden sarsar. Ve hepsi savaşa karşı mücadele etmeye söz verirler.

GÖNDERİLMEMİŞ MEKTUP / MIHAİL KALATOZOV

Kalatozov Görüntü yönetmeni : Sergei Urusevskv / Oyuncular : Tatiana Samoilova, Inokenti Smoktunavski, Evgueni Urbanski

Çağdaş Sovyet sinemasının bütün büyük isimlerinin gerçek bir sanat eseri yaratma amacıyla bir araya getiren bir çalışma sayılıyor Gönderilmemiş Mektup...

Leylek Geçerken'in ve Ben Küba'nın yönetmeni Mihaıl Kalatozov ile gene Leylekler'in unutulmaz baş kadın oyuncusu Tatyana Samoylova. Görüntüler Kopar Zincirlerini Gülsarı'nın yönetmeni Sergey Urusovski'nin. Erkek oyuncu ise Hamlet'i beyaz perdede en başarılı yorumlayan sanatçı Innokenti Smoktounovsky.

Dört yürekli bilim adamının, jeolog'un öyküsü anlatılır filmde. Elmas yataklarını güçlükler içinde esaptayarak zafere ulaşırlar. Ama Tağa (orman) birden ateş alır. Ormanda yol bulamazlar. Sonunda kış, jeologların sağ kalan sonuncusunu yarı donmuş olarak bulur. Yatakların haritası cebindedir. Ve bu dört insan isimlerini, ormanın yüreğine yazdırırlar. Sonsuza dek yaşamak üzere.

UNUTULMAYAN / YULIA SOLNTSEVA

UNUTULMAYAN / THE UNFORGETTABLE / Yönetmen : Yuliya Solntseva / Dovçenko'nun savaş hikayelerinden uyarlama.

Sovyet devrimci sinemasının Pudovkin ve Eisenstein'la birkilte üç bü-

SİNEMATEK

yük ustasından biri olan Doçenko'nun karısıdır Julia Solntseva, Büyük yönetmenin yaşantısı boyunca yarattığı eserlerde, yardımcı olarak önemli katkıları olmuştur. Ama daha önemlisi, Julia Solntseva, kocasının ölümünden sonra Ukrayna'da onun adına kurulan ünlü stüdyonun en kişilikli bir kaç yönetmeninden biri olarak dikkati çekmiştir. Gerçekten Doçenko stüdyosu özellikle son yıllarda dünyanın ilgisini çeken değişik bir sinamayı gerçekleştirmiştir. Paradjanov'un ÖLMÜŞ ATALARIMIZIN GÖLGESİNDE (ATEŞTEN ATLAR), İliyenko'nun geçen yıl Sinematek üyelerine unutulmaz anılar bırakan KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ, Yulia Solntseva'nın BÜYÜLÜ DESNA ve Yakov SELVADA GÜVERCİN / Frewel Doves / Yönetmen : Yakov Segal / Görüntü yönetmeni : Yury Ilyenko / Oyuncular : Svetlana Savelova, Alexei Loktev

gel'in ELVEDA GÜVERCİN adlı eserleri. Doçenko'nun ölümsüz şiir yapısına masal boyutları getirmiştir. Ukrayna Okulunun özelliği, en tipik temsilcilerinin bugünden ve gelecekte çok geçmişe dönük oluşlarıdır. Ancak bu geçmiş, alttan alta işleyen devrimci bilinçle çağdaş bir boyuta ulaşır.

Solntseva'nın en ünlü eseri Büyülü Desna'dır. Ancak UNUTULMAYAN yönetmenin filmografiyesinde özel bir yere sahiptir. Solntseva bu filmde bütün yerel renkleri koruyarak yakın yıllardan bir konyu, savaş konusunu ele almıştır.

Filmin konusunu Doçenko'nun savaş öykülerinden alınan temayı onun diliyle özetliyelim :

«... Terkediyor insanlar şehirleri. Taiga'yı terkediyorlar... Hepsi asker şimdi. Kadınların elleri sertleşiyor. Küçük oğlanların yüreği kabarıyor. 22 Haziran 1941. Sakin Ukrayna köyü birden patlamalarla sarsılıyor. Petro Tchaban, kızı Oliessia, ve öbür köylüler güç deneylerden geçiyorlar. Birçoğu faşistlere karşı savaşırken ölüyorlar. Oliessia başka kızlarla birlikte tutuklanıp Almanyaya gönderiliyor... Annesi ise iki yaralı havacıyı sakladığı için SS'ler tarafından asılıyor.

Ama sonunda hesap gün ügelecektir. Ordunun kovaladığı faşist sürüler ülkeyi terkedecekler, Ukrayna toprağı özgürlüğüne kavuşacak, Petro Tchaban asker giysileri ile doğduğu köye dönecektir.

Şimdi askerlerle köylüler, zafer onuruna içiyor. Ölümü düşünmüyorlar. Artık gelecekte söz açılıyor... Hayat devam ediyor çünkü...»

ELVEDA GÜVERCİN / YAKOV SEGEL

VE

BİZİM EVİMİZ / YAKOV SEGEL

Nasıl geçen yıl KARA YILDIZLI BEYAZ KUŞ bize Yuri İliyenko'yu tanıttıysa bu yıl da ELVADA GÜVERCİN ve BİZİM EVİMİZ bir başka şiir dolu evreni ve onun yaratıcısı Yakov Segel'i tanıtıyor. Bu filimlerde anlatılan çocukluk, baba ocağı, doğduğumuz mahalle ve sürüp giden hayattır. Yeni görüntüler, sevgiler ve düşüncelerle gelişen hayat. Güvercinlere düşünün küçük Guenka büyüdükçe ilgileri değişecektir. elbette. Okul. Sevgilisi Tania. Sonra bir başka kent. Daha başka kentler. Ama güvercinler hep o yerededir. Doğduğumuz yerde. Yani çocukluğumuzda. Şimdi onlar başka çocukların düşlerini dolduruyor.

SİNEMATEK

BÜYÜK YOL / YURI OZEROV

BÜYÜK YOL / A Big Road / Yönetmen / Yuri Ozerov / Görüntü yönetmeni / Igor Chernykh Oyuncular : Inna Gulaya, Josef Abrham. Yuri Ozerov adı, dünya sinemaseverleri için hiç te yabancı değildir. 1972 Münih Olimpiyatlarını filme almak için dünyanın dört yanından çağrılan ünlü yönetmenler arasında Ozerov da bulunuyordu. **BÜYÜK YOL**, ünlü Çek yazarı Hašek'i ve onun «Aslan Asker Şvaky» inin esin kaynağı, prototipi olan asker Straslipka'yı konu ediniyor. Bir Sovyet Çek ortak yapımı olan **BÜYÜK YOL**'da Yaroslav Hašek ile gerçekten yaşamış dostu Straslipka'nın yaşam öyküleri, dostlukarı, serüvenleri, yüzyıl başının, yani 1914'lerin, 1917'lerin bütün büyük olayları içinden geçerek anlatılıyor. Hem de Hašek'e yaraşır bir mizah ve hiciv ile.

İKİ DOĞU AVRUPA FİLMİ

Aralık ayı programında iki Doğu Avrupalı yönetmenin, Fabbri ile 'in iki filmi yer alıyor : **DECAMERON (ESKİ ÖYKÜLER)** ve **GÜNAYDIN BİNBAŞIM**. Fabbri'nin sineması Sinematek üyeleri tarafından çok iyi tanınıyor. Bugüne kadar bu ünlü Macar yönetmenin yaptığı bütün önemli filimler Sinematek'te gösterildi. Cehennemde İki Haftaym, Atlıkarınca, Profesör Hannibal, Yirmi Saat ve öbürleri. **ESKİ ÖYKÜLER** ise iki ayrı ülkenin aynı öyküleri ele alışları yönünden ilginç. Sağlıklı bir sinema dili ile geçmiş öyküleri uyarlayan Çek Dekameron'u mutlaka yeni bir açı getiriyor.

SELÇUK DEMİREL KARİKATÜR SERGİSİ — 11 — 28 Aralık

1945 Artvin doğumluyum ilk orta lise öğrenimimi Ankarada tamamladım. Bu yıl ADMMA Mimarlık bölümünde yüksek öğrenimime başladım.

Karikatüre 1 yıl önce 7 GÜN dergisinde haftalık karikatürler çizerek başladım. Halen çeşitli dergilerde karikatürlerim yayınlanmaktadır.

İlk kişisel sergimi (9-19 Kasım 1974 AKLA KARA 1) Ankara Or-an Sanat galerisinde gerçekleştirdim. Bunun dışında şimdiye kadar 9 karma sergi ve 3 uluslar arası karikatür yarışmasına katıldım. Bir sendikanın GREVCİ İŞÇİLER yararına düzenlediği karma sergiye 6 eserimle katıldım. 3 arkadaşım (Turgay Karadağ, Seydali Gönel, Mükrem Mungan) bu yılın Mart ayında KARE KARİKATÜR gurubunu kurduk. Haziran ayında kare karikatür gurubuyla Ankara zafer parkında ilk açık hava sergisini gerçekleştirdik.

Karikatürün kitle haberleşmesinde önemli bir yeri olduğuna inanıyorum. Karikatürçünün, kitleye ulaştırmak istediği mesajı en özgün bir dille ifade edebilmesi çizgi sanatının geniş olanaklarıyla mümkündür. Çağımızın sanatçısı kendisini içinde yaşadığı dünya sorunlarından soyutlayamaz yığınların demokratik mücadelesinde görev almak zorunladır.

Amacım çağdaş teknolojinin malzeme olanaklarını özün ve biçimin birbirini dengelediği bir çizgisel anlatım içerisinde kullanabilmektedir.

Bu amaca ilerlerken yaşadığım dünyanın insanlarıyla sağlam bir diyalog kurabilirsem kendimi mutlu hissedeceğim.

Akla Kara 1. (Sergi notları) (9-19 Kasım — Ankara)

— Mesela Proleteryanın ideolojisini yeterli ölçüde pratikte ve onun biçimini daha yaygın ölçüde yaymaktır. Yani 20. y.y. dünya görüşü artık sanat eserlerinde kendisini yansıtıyor.

— Dost selçuk.

Sanatın toplumsal işlerini bir kez daha kanıtladın. Kafalara vura, vura. Yürekten kutlarım. Daha iyi, daha güzel, daha aydınlık günler için.

— Daha aydınlık, daha güçlü, daha özgür günlere birlikte.

— Bu sergiyi hazırlama çabaların sana emekçiliğin zevkini kutsallığını tattırdığına eminim. Bundan böyle kavgan hayırlı olsun.

— Sevgili kardeşim Selçuk.

Usta çizgilerinizle biz emekçilerin uğraşına katılıyorsunuz candan kutlarım.

— Kardeş,

Yoğun, çarpıcı anlatımın sınırlanmamış, özünle, dünyanın değiştilmesi yolundaki getirdiğin öneriye, çözüm yoluna baktım, kutlamadan edemedim seni.

— Biçimde kısa zamanda gösterdiğin başarının özde çok kısa bir zamanda olacağına inanarak tüm çalışmalarında başarılar dilerim.

— Sergiyi gezdim: Yeni bir bakış yeni bir ses duyabilmek gerçekten

SİNEMATEK

çok güzel oldu benim için. Yaşamadaki amacın yaratma olduğunu düşünürdüm hep. Yaşamak nasıl bir savaşa yaratmakta öyle. Sana bu uğraşında başarılar dilerken, yoğunluğuna sürekli olarak muhafaza etmeni temenni ederim.

— Selçuk arkadaş

Karikatür «Plastik bir değer olma ötesinde politik bir olaydır. Öz ve biçim dengesini kurma, sürecinin kısılması dileği ile.

— Dayan Selçuk dayan.

AHMET ESMER FOTOĞRAF SERGİSİ — 30 Aralık - 15 Ocak

1934 te Kirca ali'de (Bulgaristan) doğdu. Liseyi bitirdikten sonra profesyonel fotoğrafçılığa başladı. Balıkesir'de ilk defa karikatür, grup ve kişisel fotoğraf sergileri açtı. Yurt çapında birçok fotoğraf çalışmalarına katıldı. Ankara mimarlar odasının düzenlediği «Çocuk ve dünyası» konulu fotoğraf yarışmasında dördüncülük ödülünü kazandı. İkinci İstanbul Festivali nedeniyle kültür müsteşarlığının düzenlediği «Türkiye» konulu yarışmasında, renkliler dalında «Başarı Ödülü» aldı Balıkesirde halk eğitim başkanlığının düzenlediği fotoğrafçılık kurslarını yönetti. İstanbul şehir galerisinde siyah beyaz fotoğraf sergisi açtı. Son sergisi Sinematek Derneği lokalinde açılan «Ağaçların dilinden» dir. Ağaçların dilinden sergisi üzerine:

Sanat insandan ve doğadan kaynak bulur. Ben insanla çok uğraştım. Dağdaki diğer canlıların aynen insanlar şamasına bazı yaklaşımlarını gördüm. Sergim bu gördüklerimden devşirdiklerimdir. Frenkler bu konudaki fotoğraflara «Gülen Kamera» - «Gülen Fotoğraf» diyorlar. Alaycı bir benzetmeyle yola çıktım. Ortaya bunlar geldi. Balıkesir yöresinde ağaçlar bu türküleri söylüyor. Siz seyircilerin de eğer isterseniz bu gözlükle görüp çevrenizi seslendirebilirsiniz. Ağaçları ve fotoğrafı sevenlere selam olsun.

TÜRK SİNEMATEK DERNEĞİ ARALIK 1974 GÖSTERİ PROGRAMI PROGRAMI

17 Aralık Salı	16.30-19.00	Günaydın Binbaşı / Zoltan Fabri
18 Aralık Çarşamba	16.30-19.00	Ölüm Kararı / İsmet Soydan
19 Aralık Perşembe	16.30-19.00	İki Düşman / Idue Nemici / Guy Hamilton
20 Aralık Cuma	16.30-19.00	Kadın Yapar / Zeki Ökten
21 Aralık Cumartesi	16.30-19.00	Kıralık Katil / İsmet Soydan
24 Aralık Salı	16.30-19.00	Gönderilmemiş Mektup / Mikhail Kalatazov
25 Aralık Çarşamba	16.30-19.00	Gönderilmemiş Mektup / Mikhail Kalatazov
26 Aralık Perşembe	16.30-19.00	Boşver Arkadaş / Zeki Ökten
27 Aralık Cuma	16.30-19.00	Dikkat Kan Aranıyor / Temel Gürsu
28 Aralık Cumartesi	16.30-19.00	Endişe / Şerif Gören
2 Ocak Perşembe	16.30-19.00	Elveda Güvercin / Yakov Segel
3 Ocak Cuma	16.30-19.00	Elveda Güvercin / Yakov Segel
4 Ocak Cumartesi	16.30 19.00	Felek / Arda Uskan
7 Ocak Salı	16.30-19.00	Vur Be Ramazan / Aykut Düz
8 Ocak Çarşamba	16.30-19.00	Büyük Yol / Yuri Özverov
9 Ocak Perşembe	16.30-19.00	Dönüş / Fırkan Şoray
10 Ocak Cuma	16.30-19.00	Azap / Türkan Şoray
11 Ocak Cumartesi	16.30-19.00	Merhaba Çocuklar / Mark Donskoi
14 Ocak Salı	16.30-19.00	Unutulmayan / Yuri Solntseva

DİKKAT :

- 1 — 1970 sonrası yönetmenleri, kendi filimlerinin gösterilerini 19.00 seanslarında sunacaklardır.
- 2 — ZARDOZ, RABBI JACOB gibi ilk gösteri filimleri ayrıca ilan edilecek gün ve saatlerde gösterilecektir.